Але що правда, то правда. Хустина, як писанка. Ольга приміряє її перед дзеркалом, а одним оком все поглядає на маму, що місить тісто в діжі.

Мама поки нічого не говорить, тільки гатить кулаком по тісту, мов праником по шматтю, а це не віщує нічого доброго. А хустина, наче хто наврочив. То ріжки з'їжились, то голова сплющилась, немов плесканка сира, то знову квітка, як навмисне, не виходить посередині чола.

Мама й далі мовчить, але тепер б'є долонею по тісту, як по живому.

Ольга розуміє, що мама терпіти не може, коли дівка, та ще в будень, задовго перед дзеркалом вистоює. Вона, дай тільки привід, зараз почне своє: дівки за моїх часів були такі та он які… По шлюбі чоловікам викали, а вже щоб при газдах рота розтулити… Це мама ніби до того, що тепер, відколи колгосп у селі, взялись і дівки собі на зборах виступати. Дарма, що передовики, мама цього не хоче розуміти. Їй дівка — то дівка.

Тихо, зараз щось буде, бо мама витерла чоло об рукав і випросталась.

— Доки ти, дівко, будеш витанцьовувати перед дзеркалом? Біда чиста з дівкою. Наче вперше себе побачила та й надивитись не може. Агі та агі!

— Йой, та щось хустина не хоче зав'язатись добре… А знаєте, мені в село потрібно…

— А ти погонись (навіщо, скажіть самі, таке дурне слово "погонись"?), дівко, в село і пропадь. А сьогодні, як чую, мають до тебе ті з газети приїхати… Знову треба буде по тебе посланця слати… Щоб хто на сміх приїхав, то ніколи тебе дома не застане.

Це вже щоб уколоти. А все через те, що Ольга задовго перед дзеркалом танцює, бо мама добре знає, що Ольга не ходить в село гуляти, а все якісь справи виганяють її з хати. То мануфактуру привезли до крамниці… то понад два тижні приміщення клубу приводили до людського вигляду… А газетчики, щоб їх Ольга та дуже любила — не сказати. Якийсь такий дурний народ. Бігме. Приїде, все хоче знати, до всього цікавий, про все розпитує…

— Ай, як приїдуть, то зачекають. Корона їм з голови не злетить…

Агі, що то сьогодні з хустиною? Чи тепер якісь нові матеріали виробляють, що хустина до голови пристати не хоче? А може, людоньки, це тому, що хустина шовкова?

Мама неначе вгадала Ольжині думки:

— Та чи ти, дівко, на весілля йдеш просити, що в будень у шовкову хустину нарядилась? Ще візьмуть люди в зуби, то буде і тобі, і мені…

Мамина правда, що не пасує в будній день парадувати в шовковій хустині. Але й Ольжина правда, що треба декому тою хустиною носа втерти! Еге! Були навіть такі, що нишком ляпали язиком по селу, ніби буряки, мовляв, поїдуть до цукроварні, аж засвистить, а знатній ланковій за її солоний труд буде тільки й нагороди, що бурякова гичка на силос. І хіба це так сталося?

— Зачекай з парадом до неділі…

Добре мамі так говорити. В неділю не одна причепуриться в шовкову хустину, і Ольга (хіба, може, ні?) загубиться між ними, як вівця в отарі.

— Та хай! Я того хочу, аби заговорили, що Ольга Борисюкова навіть у будень у шовкових хустках ходить… Ви знаєте своє, а я своє!

А тут тато на поріг і почув останні Ольжині слова.

— Гей, дівко, а ти по-якому до мами? Вважай, небого, я не подивлюсь, що ти знатна ланкова!

Але тут уже мама за Ольгу обстала. Вона така. Їй самій ударити дитину, насварити — можна, але не дай-бо, щоб хто інший.

— Не мішався б, старий, у бабські справи…

Тато глянув на маму, плюнув та поліз за пояс по люльку. А Ольга тільки цього й чекала. Мама встигла тільки вгледіти, як краса-хустина майнула попід вікном.

Іде Ольга горі селом і тільки чобітками по насту — чах… чах… чах…

— Олько, гей, Олько! — вибігає з хати, схопившись за груди від великого морозу, молодиця Ірина Безрукого. — Чи чула: розказував Максим Василя Іванового, що твою фотографію ніби, чуєш, в газеті бачив. Шкода, каже, що не купив собі тої газети та, каже, не витяв собі ножицями дівки на пам'ятку.

— Овва, — сміється Ольга, — я вже й забула, коли це було…

— Дивись, а я й не знала. Думала, що новину скажу…

— Може, колись була, а тільки постарілась твоя новина, Маріє…

І далі чобітками по синюватому від морозу снігу — чах… чах… чах…

А тут — про вовка помовка — іде від школи Максим. Шапка смушева, ще партизанська, рейтузи натягнуті, як струна. Здалеку і не пізнаєш, що парубок злегка зизоокий…

— Куди то наша знатна ланкова так чеше?

— А тобі що? Підвезти хочеш?

— Е, куди мені до вас. Бачив я вас на фотографії. Така запишнена, мов ячмінний пиріг. Ні, без жарту, Ольго. Чув я, що посилають тебе делегаткою на жіночі збори до Львова. Всього кілька жінок з району на ту нараду їде, і ти між ними, Олько. Ну, ну…

Ользі дух в грудях спирає. Вона мовчить, хоче, щоб він ще раз щось додав до сказаного. Щоб хоч ще раз повторив оте, сповнене подиву: "Ну, ну…" Ольга розуміє, що це не так, як повинно бути, але важко, ой важко втекти від спокуси. З якогось часу їй кортить, дуже кортить: всюди й у всьому бути першою з перших… Ніхто не знає її думок. Ніхто не знає її сміливих прагнень. Ользі завжди було приємно, коли хтось похвалить її працьовитість, спритність її рук, її невтомність, але раніш не брала собі тих похвал так глибоко до серця. Оввa! Як хвалив багацький син, то уста говорили одне, а очі бачили в ній добру наймичку. А бідного похвала — то не похвала була, жалість, що така щира, та марнується на чужому лану…

А тепер пробудилися в Ользі нові сили, і ті нові сили викликали до життя те нестримне прагнення вибиватись на перше місце в першому ряді.

Дехто помічав, що Ольга і в поведінці змінилась. Вона стала наче якась жорстока з людьми. Здається, тільки те й знає, що глузувати з інших, але ніхто не відає, що все це, аби не дізнались про її честолюбність, не стали з неї глузувати.

— Оввa! Хай посилають когось іншого на ту нараду Я не просилась.

Так. Вона не просилась. Не просилась, лише кожної ночі мучили її примари-сни, що можуть обрати на ту нараду когось іншого, а не її…

Максим у партизанах був, півсвіту сходив, і відповідь Ольги йому не дуже до вподоби.

— А може б, ти трохи менше носа драла? Чув я, Олько, в районі, що там починають уже трохи нарікати на тебе. Бігме…

Ольга чує, як раптом холоне в неї піднебіння. Невже в районі знайшовся хтось незадоволений з неї? Що? Незадоволений з неї, якою гордиться вся область? Тут щось не те, міркує Ольга, тут або сам Максим хоче її випробувати, або хтось заздрісний набрехав йому на неї… Могла б просто спитати, чи це він на власні вуха чув, але гонор не дозволив. Овва! Ще справді подумає собі парубок, що вона повірила!

— Ага! Говори таким, як ти, то, може, й повірять… Бувай здоров, мені ніколи…

— Олько, — говорить Максим стиха, і це затримує Ольгу, — бігме, правду говорю. Ти знаєш, я тобі не ворог. Кажуть: що з того, що її ланка добивається високих урожаїв, коли вона не хоче інших навчити? Чекай, я пригадую навіть, як це вони казали… Чекай, якось так… ага, "коли вона не хоче з іншими ділитись своїм досвідом…". Кажуть, що це недобре, Олько, кажуть, треба, щоб і інші ланки, щоб і весь колгосп, а не тільки твоя ланка.

Ольга дивиться на Максима недобрим, сторожким оком. Недобре, кажуть. Гм… Досі чула самі лише похвали. Досі тільки й чула, що немає понад неї на цілий район, а тепер уже недогода їм. Це не що інше, як хтось заздрісний з їх села обмовив її перед районом… Дехто спати в селі не може від того, що її ланка добилась аж таких урожаїв. Мудрі… щоб і інші ланки… щоб і весь колгосп. Та хай працюють так, як вона з своєю ланкою, то будуть мати те саме… Щоб увесь колгосп… Певно, комусь очі коле її фотографія в газеті.

— Оввa! Я не відьма… по ночах поля не чарую… з своєю роботою не ховаюсь. Хай приходять, кому треба, і вчаться… Не бороню… Я тільки те знаю, що рук своїх нікому не позичу. А навіть коли б можна ті руки відчепити, — не віддала б лінюхам, які тільки й знають язиками молоти.

— Ов, то ти така міцна? — дивується Максим. Прищуливши око, він додає: — А центнер пшениці підняла б ти?

Ага, він думає, що з цього боку перейде їй дорогу! Поволі, парубче, поволі!

— Оввa! А ти думаєш, хто вантажив на віз оті тридцять два центнери, що мені нарахували в колгоспі? Все до зернини ми з татом на своїх спинах у комору переносили.

— Тридцять два центнери? — свище Максим. — Таж то цілий маєток! [15]

— А ти лише тепер про це чуєш?

Тільки чах… чах… чах… чобітками по морозі. І не озирається, чи стоїть той Максим серед дороги, чи пішов собі у протилежний бік, а чи, може, її доганяє.

* * *

Учителька, мабуть, не сподівалася гостей під ту пору, бо схопилася з-за столу з пером у руці.

— А, це ти, Олько? Господи, як ти виросла! Тільки по вас, по моїх колишніх ученицях, я бачу, як старіюсь. Мабуть, ти вже вища за маму будеш?

— Еге! Вища! Це ми по татові такі чубаті…

— З чим добрим прийшла ти до мене, Олько?

Учителька відкладає ручку набік, знімає окуляри з очей, немов краще придивитися хоче, чи це та сама Олька, що бігала ще недавно з косичкою, чи не та? Як ті діти ростуть! Як той час летить!

— Йой, клопіт маю… Оце обрали мене делегаткою на жіночі збори до Львова… Нібито на збори обласного активу жінок. Маю там виступати, прошу вчительки, а чогось так боюся.

Учителька дивиться на Ольгу недовірливо:

— Ти — боїшся, Олько? Ей, щось мені не віриться.

Ольга крутить хустину в пальцях. Вона б призналася, якби вчителька не сміялася з неї.

— Що ти, дитино!

— Йой, та-бо я не знаю, як сказати, прошу вчительки.

— Ну, сміло, Олько!

— Та то, прошу вчительки, таке, хіба скажу вже правду… Ішла я до Євки Гандзюкової… треба мені було забрати в неї договір на соціалістичне змагання. Іду… аж тут напроти мене Максим… ви знаєте, той злегка зизуватий, у партизанах був…

— Знаю… І що далі?

Ольга дивиться на вчительку і просить очима, щоб та зрозуміла її без слів. Ой матінко, справа така проста, а викласти її так незручно.

— Ну, і що було далі з Максимом?

— Йой, прошу вас, аж не знаю вже, як сказати… Він, слово по слову, натякнув мені, буцім в районі щось незадоволені з мене. Нібито я про інші ланки не дбаю, тільки свою маю на оці… Таке-о, розумієте?.. Може, і так говорили в районі, а може, хтось набрехав йому… Я не знаю. Але мені вже такі розмови це до серця. А тепер вибрали мене делегаткою на жіночі збори до Львова. Як Максим сказав мені про район, то я собі зразу подумала: я ще вам покажу, що значить Ольга Борисюкова!

— І що ти надумала, дитино? — дивиться учителька на свою колишню ученицю.

Ольга скубе тороки скатерті:

— Я хотіла б… їм на злість… на злість тим, що починають підкопувати піді мною… таку промову сказати на зборах, щоб їм аж у носі закрутило. Я хочу просити, — вона перестала скубти скатерть, підвела голову й очі на вчительку, — щоб ви склали мені таку промову, а я б своєю рукою переписала. Я хочу їм показати… навчити їх… вони гадають… — їй бракує слів і духу.

Учителька, сплівши пальці на грудях, починає ходити по хаті, хоч доріжка до вікна не довша за добрий господарський стіл. Потім зупиняється перед Ольгою і, нижча за неї, дивиться на дівчину знизу вгору.

— Ай, дівчино, як ти мені свого тата нагадуєш, коли йому трохи менше років було…

— Таж я кажу вам, учителько, що ми по татові чубаті…

Учителька бере олівець зі стола і машинально гризе зубами незатесаний його кінець:

— Це жіночі збори, Олько? Гм… — і знову олівець між зубами. — Гм, що тобі написати на ці збори? Колись, як я ще була твоїх років… бачиш, ми боролися за рівноправність жінок… Тепер це все належить уже до історії… Постарілася я вже, Олько, і не зовсім добре знаю, які тепер новини у жіночому світі… А може б, ти звернулася з цією справою до когось іншого? Може б, до нашої Лідії Андріївни. Вона молода…

— Йой, прошу вас, а де ж би я комусь іншому звірилась з цим? Я не хочу, щоб жива душа знала про те, що це не я сама писала…

Учителька йде до вікна і механічно засуває строкаті занавіски на ньому.

— Чекай, Олько, чекай… жіночі збори… Я ж кажу тобі, що ми колись на жіночих зборах домагались рівноправності з чоловіками… Домагались, щоб нас допускали до науки… до праці…

Ольга починає сміятись, і вчителька уриває.

— Я перепрошую… але мені аж смішно. Тепер, прошу вас, коли охота, то і вчись… Ніхто тобі не заборонить.

Учителька сухо кашляє.

— Я ж тобі кажу, що не знаю, про віщо писати…

Ользі боляче слухати такі слова учительки. Її цупкі, гарячі пальці лягають несміливо на згорблену спину старої вчительки.

— Не гнівайтеся, прошу вас, на мене. Мені стало якось смішно, коли ви сказали, що треба було жінкам аж на зборах домагатися праці… Ви знаєте що? Пробачте, що докучаю вам, але я прошу красно скласти мені до ладу й прикладу про наш колгосп. Я хотіла про свою ланку, але вже хай буде про колгосп цілий… про наші високі заробітки. А щоб не казали, що я тільки про себе дбаю, то напишіть десь там… але так красно, прошу вас, до ладу й прикладу… скажіть, що кожний колгоспник у нас хоче добитися того, щоб у його хаті було так, як колись у нашого пана… Килими на підлозі… занавіски з золотими мушками на вікнах, фортеп'яно в куті. Напишіть, що всі, всі цього хочуть… А я про себе знаю, що в мене першої буде килим на підлозі… Але цього прошу не писати, бо знову скажуть, що я себе понад інших виношу. Ось укладіть про це все так, щоб я не говорила, а співала, як то кажуть…

Учителька крутить олівцем в руках.

— Чи не забагато відразу хочеш ти, Олько? Але коли вже так, то я можу тобі подиктувати.

Вона диктує поволі, слово за словом, а Ольга горбатими літерами виводить своє щастя.

Вже сонце перехилилось через небесний обруч, коли дівчина повертається від учительки. Захід сонця полум'яний, надвечір знову морозець тисне. Під ногами Ольги скрипить: чах… чах… чах…

Тільки Ольга минула школу, сусідка, невістка Кордюків, їй назустріч.

— Біжи, Олько, бо там якісь гості до тебе з району приїхали!

— Ай, голова мені вже від тих гостей болить…

— Оце раз! А як же ти у Львові будеш виступати? Кажуть, що там мають з'їхатись жінки з цілого краю… Сила-силенна…

— Оввa! Або то мені першина виступати?

— Е, Олько, то був район, а то Львів…

— А мені що Львів? Хіба я ніколи у Львові не була?

* * *

Он яка зима у великому місті. Снігу тільки й усього, що в скверах та на дахах будинків, а тротуари голісінькі, мов тік. Ольга марширує по них чобітками, тільки — цок-цок-цок.

Їй навіть не треба питати, де той театр. Хвиля жінок пливе і сама несе кожного, хто наблизиться до неї, в будинок з кам'яними фігурами при вході.

У великих, начебто в клуні, дверях стоять хлопці в мундирах і питають запрошення. Чи і в неї спитають? Адже всі вони читають газети і повинні знати, хто вона така…

— Запрошення, громадяночко!.. Ви, громадянко, ви!

— Я? — червоніє Ольга і починає нишпорити по кишенях за запрошенням.

— Ей, ви там! Не затримуйте рух! Треба було заздалегідь приготувати запрошення.

— Та чого ви вчепилися до дівчини? Може, вона перший раз та й не знала?

Неприємно Ользі таке чути. Знала б отаке, була б несла те запрошення перед собою, як прапорець.

Але скоро вона забуває про свій клопіт. Тільки що зайняла вона місце в залі, як продерся до неї якийсь хлопець з блокнотом у руці. Ольга зараз догадалась, що це один з тих, котрі до газет про людей подають. Давніше, по щирості, Ольга не дуже полюбляла газетярів. Звичайно налітали в село в найгарячіший час польових робіт і ставили іноді такі уперті запитання! Але після розмови з Максимом, якої вона забути не може, їй хочеться, дуже хочеться, щоб про неї написали в газеті.

— Пробачте, я хотів би знати по ваші плани на майбутнє…

Ольга якось не зовсім розуміє, що він має на думці. Чи має вона говорити про себе, чи про свій колгосп? От, поставить тобі таке питання, а ти роби з ним, що хочеш!

— Може, розкажете що-небудь про себе? Яке ваше життя було в минулому? Як ви тепер живете? Що задумуєте на майбутнє?

Задуми на майбутнє? Гм… Задуми на майбутнє… А якби йому так натякнути на піаніно? Га? Хай би розмалював красно в газеті ту майбутню її хату із занавісками в золоті, з барвистими килимами на підлозі… Хай би читала куркульня і зеленіла від заздрості.

— Ми вас просимо на хвилинку. Вас, Ольго Борисюк, вас…

Тут нібито просять, а тут таки беруть її під руку і ведуть кудись у бічні двері, де аж гаряче від світла. Ольга, хоч ще ніколи не бачила такого, якось здогадалася що тут, мабуть, будуть фотографувати її. Запам'ятала собі, що треба губи стулити, а то вийде з роззявленим ротом, наче поштова скринька.

— А ви тримайтеся вільно. Прошу, розмовляйте з кимось... Для фільму це навіть краще...

Ольгу аж за серце схопило. Для фільму! От балачок буде, коли в село приїде кіно, — люди дивляться, а там Ольга, ніби жива... навіть губами ворушить... Ха-ха-ха!

— О так! Добре! Посміхайтесь, посміхайтесь!

— Йой, дзвінок уже!

— Нічого, нічого, — заспокоюють Ольгу. — Це перший дзвінок.

Ольга потрапила до залу, коли нарада вже почалася. Не було вже й мови, щоб сісти на своє місце. Примостилась десь збоку і слухала доповідь про досягнення жінок у нашому краю.

Спочатку було Ользі все ясно, зрозуміло. А згодом почало їй наче рябіти від цифр. Невже це справді можливо? І лише пролунало її прізвище та цифра її центнерів, Ольга остаточно повірила, що це дійсно так.

Після доповіді почались виступи делегатів. Першою говорила колгоспниця з Одеського району. Ользі якось не сподобалась ні сама делегатка, ні її мова. Як вода млинове колесо, так та з Олеського району обертала промову біля одного: як їм колись жилося, а як тепер живеться. Ользі, щиро сказати, набридли оті згадки про минуле. Не хочеться їй повертатися до нього навіть думками. Хай воно пропаде і не сниться навіть її онукам. Крім того, не подобалась Ользі сама поведінка тієї делегатки. Жінка вже літня, а чогось маніриться, прикриває рота хустиною, ніби їй п'ятнадцятий рік щойно пішов.

— Слово має товаришка Гнатюкова! Підготуватись Ользі Борисюк з Бібрського району.

Чого б то дівчині готуватись, коли в неї лежить у портфелі вже написане і завчене. Тільки розгорнути на он тому столику і читати, як з книжки.

Ой, то це та славна Гнатюкова? Ой мамко, та якби Ольга була на її місці, то вийшла б на сцену убрана в шовки від ніг до голови, як пава! А що, може, ні? А для чого тоді гроші? Аби їх у скрині квасити? Еге, ця не лізе за словом у кишеню! Та-бо й голосок у неї — як дзвінок. І дивіться, навіть записки ніякої при собі не має… Ну… ну… Але що це вона говорить? Дівчині стає душно, і вона трохи від духоти, трохи для того, щоб краще чути, розв'язує хустину на шиї.

Оплески заглушили слова Гнатюкової. Ольга навіть дивується трохи: і що вона сказала таке нечуване, що зала так розходилася?

— І як же я можу, люди добрі, недооцінювати того всього, що дала Радянська влада мені і моїм дітям? Як я можу не хотіти віддячити якось за це нашій владі?! От порадилась я з своїм чоловіком, бригадир він у мене, порадилась з дітьми і закупила на власні гроші машину для нашого колгоспу. Я ще подумала собі: невже ж ми менші патріотки за наших сестер зі східних областей? Могла Пармузіна у роки Вітчизняної війни на власні гроші купити літак державі, то чому ж я не можу у мирні часи купити машину для власного колгоспу? Ще хочемо ми з чоловіком побудувати…

Ольга скидає з голови хустину. Мусить собі вітер зробити нею, бо аж піт ударив на неї від цієї промови. Аж сорочка прилипла їй до спини. Вже і не зовсім розуміла, що Гнатюкова говорила. Вже з перших слів цієї жінки Ольга відчула, що її з таким трудом написана промова нікуди не годиться. Після виступу Гнатюкової виїхати їй, Ользі, з своїм піаніно та з занавісками — посміховище на всю країну! Гей, і як це їй дома не спало на думку, що піаніно та занавіски із золотими мушками — ще не все! І чому вчителька не зупинила, а сама пішла за її розумом? Ні і ще раз ні! З такою промовою, яку Ольга має в портфелі, виступати не можна! Але що робити?

— Слово має Ольга Борисюк.

Дівчина запинає похапцем хустку і чує, як їй у висках молоточками б'є. Не йти на сцену — не можна. Але йти з порожньою головою — теж не можна. А тут, як лише впало її прізвище, неначе хто запалив зал. Плещуть у долоні, аж луна йде. Вони чекають, що знатна ланкова скаже їм щось розумне, що зігріє їх серця… А що вона може? Що вона їм скаже? Скаже, що заготовила собі промову, яку тепер соромиться на світ між люди показати? Скаже, що слова Гнатюкової відкрили їй очі і вона побачила свою працю в іншому освітленні? Хіба їй хтось повірить? Хіба це, що перед хвилиною сказала Гнатюкова, не раз і не два, тільки іншими словами, не говорили їм, колгоспникам, люди, що приїжджали до них з райпарткому? Чому вона тоді не мала вух ані розуміння для тих правд? Чому тоді наче осліпла, наче оглухла від самозакохання у свої успіхи?

— Ну, Борисюк, ми чекаємо від вас, що ви нам щось скажете про свій колгосп… Що це ви… наче не своя? Сміло, Ольго, сміло, ми тут самі свої… одна родина…

Це хтось до неї з президії. Вона бачить, як голова зборів, жінка, що оце на початку наради доповідала, щось неспокійно шепче на вухо своєму сусідові. Той повертає голову до Ольги і дає їй рукою якийсь знак. Дівчина розуміє його. Вона не має тільки змоги ні йому, ні тим у залі, що вже непокояться за неї, передати те, чим сповнюється її серце…

"Говори або провалися під землю — іншого виходу тобі немає", — рештками свідомості наказує собі Ольга і розкриває уста.

— Я хотіла, товариші… я хотіла…

Те красно написане, що залишилося там, у портфелі, складне, гладке, як шовкова нитка, хоч і не дійсне вже, зв'язало Ользі вуста і не дає говорити. Вона хоче пригадати собі перші слова, щоб хоч початок

вийшов по-людськи, але не може нічого нового придумати, крім того, що вже сказала:

— Я хотіла, товариші, я хотіла…

— Ви хотіли, — з доброзичливим усміхом перебиває її хтось з президії, — відповісти товаришці Гнатюковій.

Так, це було те. Це був той поріг, якого вона так відчайно шукала в думках і, переступивши, відразу знайшла себе. Ольга з сердечністю глянула на чоловіка, що врятував її. Зітхнула на повні груди і посміхнулась до залу.

Так, тепер вона могла собі дозволити на усміх. Зал, відчувши переміну в ній, миттю забув ту нещасну, що несміливо запиналась на трибуні, і відповів гучними підбадьорливими оплесками.

Ольга перечекала, поки стихнуть оплески, і тоді почала… Тепер вона нітрохи не журилася тим, як говорить, як складає свої думки та яких добирає слів. Ця журба відпала сама по собі, коли Ольга відчула раптом, як багато їй хочеться розповісти.

Дівчина говорила не тільки про свій колгосп. Вона говорила від імені всіх молодих колгоспників на галицькій землі, але в тому вона говорила й про себе.

Себе, передусім себе вона мала на думці, коли говорила, що багато наших людей вважає державу за багату тітку, від якої можна тільки брати і користати, а нічого в заміну не давати від себе.

Себе, передусім себе вона мала на думці, коли говорила, що багато наших молодих колгоспників ще не навчились дивитись далі свого носа.

Себе, передусім себе вона мала на думці, коли говорила, що є між нашими колгоспниками й такі, які неохоче діляться своїм досвідом з іншими, бо їм не хочеться, щоб хто-небудь перегнав їх… бо тільки хочеться бути у всьому на першому місці.

Себе, передусім себе мала Ольга на думці, коли говорила, що багато наших колгоспників мимоволі ще тягнуться до пережитків минулого… Оті пережитки, оті забобони — це наче пирій і будяки на колгоспному лані… А ми, сказала, ті колгоспні лани прополемо, а ми той пирій з думок із корінням повириваємо…

Як закінчила, зал здригнувся від оплесків. Ні, не тому, що Ольга так гарно промовила до людей. Вона в дійсності промовляла погано. Запиналась на кожному слові і треба не треба тикала всюди оте своє "можна сказати". Всі плескали, аж долоні їм пашіли, бо кожний відчував, що говорила Ольга гаряче, від щирого серця.

Незважаючи на бурю оплесків, Ольга зійшла з трибуни з досадою на себе. Перш за все дівчині дошкуляло те, що допіру слова Гнатюкової зняли їй полуду з очей. Чому вона сама, своїм розумом, не дійшла до того? Прикро їй було і за те, що вона так незграбно виступила. Не знала вона також, чи радіти, чи робити собі докори за те, що не призналася перед зборами про задумане.

Що краще: чи зобов'язатися заздалегідь і додержати слова, чи, не розголошуючи, зробити людям несподіванку?..

О, цього вже дійсно Ольга не знала, і це теж лягло їй каменем на серце.

Згодом, уже сидячи в залі, дівчина поволі стала очунювати.

Еге ж, не зовсім пощастило їй на цих зборах, але що з того? Стеля не впала їй на голову від того, і вона ж сказала щось справді важливе.

Та все це кінець кінцем дрібниці. Дівчину щось аж підносило від внутрішнього, глибоко захованого дзвінкого задоволення. Адже вона сказала щось таке, чого досі ніхто ще до неї з наших колгоспників не сказав.

Хіба неправда?

Але це ще не все. Недалекий час, коли всі оті, що чули Ольгу сьогодні в театрі, прочитають ще і в газеті, який дарунок готує вона державі. А що буде так, це певне, як те, що по суботі наступає неділя.

Такого вже вона роду чубатого дівка, що і честь любить, але й слова дотримати вміє.

1948